

6. mai 1983

Statsminister Kåre Willoch: Regjeringen har fulgt konflikten om Falklandsøyene med den dypeste uro, fullt oppmerksom på de vidtgående ulykkelige virkninger den kan få. De norske reaksjoner mot Argentinas klart folkerettsstridige okkupasjon av området er så vel kjent at jeg ikke behøver gjenta nå hvilke standpunkter og vedtak vi har funnet riktige. La meg bare understreke det sterke ønske og håp som er kommet klart frem fra en rekke talere i denne debatt, om at det nå vil lykkes å stanse våpenbruken. Ingen av partene kan oppnå varige fordeler ved å fortsette krig om dette spørsmål, men skadevirkningene kan ramme hardt og bredt.

(Statsminister Kåre Willoch.)

Blandt de talrike andre spørsmål som det kunne være hensiktsmessig å omtale ved denne anledning, vil jeg gjerne få legge særlig vekt på sikkerheten i Europa, og nedrustning.

Sikkerhet og sikkerhetspolitikk er spørsmål om meget mer enn militær styrke. NATO-alliansen bygger som kjent på to hovedpilarer: sikkerhet og avspenning. På grunnlag av den trygghet som Alliansen gir medlemslandene, er NATO forpliktet til et aktivt engasjement for kontakt og forhandlinger mellom øst og vest. Invasjonen i Afghanistan og undertrykkelsen i Polen har ført til et tilbakeslag for avspenningsprosessen. Slike tilbakeslag kan likevel ikke utgjøre noen varig hindring for arbeidet for fornyet avspenning og for balanserte resultater når det gjelder nedrustning og rustningskontroll.

Regjeringen legger stor vekt på en meget aktiv utenrikspolitikk. Dette, og den klarhet som preger Norges linje, underbygger den tillit vi møter fra alle våre allierte og samarbeidspart^{ne}ere. En av de aller viktigste oppgaver vi vil bruke denne tillit til, er å medvirke til at atomopprustningen kan bli avløst av nedrustning og avspenning.

Men man bør ikke et øyeblikk glemme at årsaken til at denne oppgave er blitt så akutt, er at Sovjetunionen har gjennomført en betydelig atomopprustning med nye raketter rettet mot Europa, i en periode hvor de tilsvarende atomstyrkene i Vest-Europa er redusert. NATO's svar er ^{derfor} at enten må Sovjetunionen redusere sine styrker, eller så må balansen gjenopprettes ved at det plasseres nye atomvåpen også i vest. Dette er som kjent innholdet i NATO's såkalte dobbeltvedtak av 1979. Formålet med dette er å presse frem en reduksjon av de sovjetiske styrkene, fordi erfaring trossverre gir grunn til å tro at bare press vil virke.

(Statsminister Kjare Willow)

Vi må være forberedt på at Sovjetunionen ikke vil gå inn i den avgjørende del av forhandlinger om dette for de er overbevist om at sovjetiske innrømmelser er nødvendige for å hindre utplassering av nye våpen i Jest. Det er derfor ikke usannsynlig at eventuelle sovjetiske innrømmelser ikke vil bli foretatt for langt ute i året 1967.

I mellomtiden vil Sovjetunionen utvilsomt fortsette og forsterke sine forsøk på å påvirke vestlig opinion til å gå så sterkt imot nye vestlige atomvåpen, at det ikke blir behov for sovjetiske innrømmelser for å hindre at slike vestlige våpen kommer. Dersom Sovjetunionen tror at opinionen i NATO-landene vil hindre utplassering av nye atomvåpen i Jest, selv om Sovjetunionen ikke begrenser sine egne styrker, vil Sovjet neppe finne grunn til å inngå noen avtale om gjensidige begrensninger. Motstanden mot NATOs såkalte dobbeltvedtak kan med andre ord i verste fall føre til at man går glipp av en reduksjon av de sovjetiske styrkene. Det kreves standhaftighet fra Vestens regjeringer for å hindre en slik ulykke, som jo ville være det stikk motsatte av den hensikt alle i vest er enige om.

Arbeiderpartiets viseformann har tidligere hevdet at Vesten ikke automatisk bør utplassere nye våpen, selv om Sovjet ikke går med på noen avtale. Hvis dette synet skulle bli rådende, vil presset mot Sovjetunionen samtidig bli svakere, og sjansene for at de går med på en nedrustningsavtale blir mindre.

Tanken om at NATO bør gi avkall på å bruke atomvåpen først, selv om Alliansen skulle bli angrepet fra est, er også tatt opp igjen. Også denne tanke finnes imidlertid i høyst ulike utgaver. Noen mener at Vesten bør

(Statsminister Kjell Willoch)

skaffe seg et så sterkt såkalt konvensjonelt forsvar at et eventuelt angrep kan stanses uten atomvåpen. Bortsett et så sterkt konvensjonelt forsvar først finnes, vil risikoen for at konflikt utløser bruk av atomvåpen bli vesentlig mindre.

Men det ville være noe helt annet å skape en situasjon hvor Vesten gir avkall på forsvar med atomvåpen, uten samtidig å sikre seg andre muligheter for å stanse et eventuelt angrep. Det ville øke risikoen for angrep. Og hvis et angrep først er i gang, øker også risikoen for atomkrig, uansett hvilke erklæringer som er avgitt i fredstid.

Når man vurderer dette spørsmål, kan man ikke overse at Warszawapakten i dag er så overlegen i såkalt konvensjonelle styrker at NATO-landene ikke kan regne med å kunne forsvare seg med bare slike styrker. Vesten kan komme i slutt fare, hvis man først gir avkall på å bruke atomvåpen mot et slikt angrep, med den begrunnelse at man i stedet vil bygge opp et tilstrekkelig konvensjonelt forsvar, og man deretter likevel nekter å bevilge de kolossale ekstrabelop som dette vil koste. Resultatet kan i så fall bli at Vesten hverken vil forsvare seg med atomvåpen, eller kan forsvare seg med andre våpen. En slik utvikling vil øke krigsfaren, og dermed også faren for atomkatastrofe.

Delar av norsk opinion tror at opprettelse av en traktatfestet kjernevåpenfri sone i Norden ville redusere faren for kjernevåpenkrig. Men det viser seg at de som tilsynelatende er enige om dette, i virkeligheten er nok så grunnleggende uenige. Det enkelte mener med krav om et atomfri sone, ville være en tilfalte etter det syn som andre tilhengere av ^{en} atomfri sone har. Årsaken til at det her kan se ut som det er enighet blant de uenige,

A.A. (P.O.)

(Statsminister Kåre Wilkøed)

er - så vidt jeg kan se - at de som taler om atomfrie soner, ofte er nok så uklare om hva de egentlig mener.

Virkeligheten er jo beklageligvis slik at flytting av atomvåpen ut av bestemte områder ikke i seg selv gir nevneverdig økt sikkerhet, fordi de fleste av disse våpnene kan nå oss like godt likevel, og fordi det i alle fall kan gå svært raskt å flytte dem tilbake igjen. Derfor er det bare som ledd i en avtale som reduserer atomstyrkene på begge sider, at atomfrie soner i vår del av verden kan få virkelig positiv betydning. Men det kan jo bare oppnåes ved en avtale mellom atommaktene.

Tanken om en spesiell traktat mellom Sovjetunionen og enkelte naboland om dette er noe helt annet.

(Statsminister Lise Willoch)

Jeg vil også gjerne slutte meg helt til Odvar Nordli's uttalelse 1.mai om følgende:

"Atomtruselen blir ikke engang en liten grad mindre, og det blir ikke et eneste atomvåpen færre om vi ensidig traktatfester atomfrihet i de nordiske land. Det eksisterer ikke et eneste atomvåpen i disse landene. Det vi risikerer ved en slik handling, er å gi fra oss det eneste vesle forhandlingskort vi har."

Så langt hr. Nordli, hr. president.

Et hovedpoeng for mange synes å være at vi skal oppnå økt sikkerhet ved å få en garanti fra Sovjet om at det ikke vil bruke atomvåpen mot oss. En slik avtale om en garanti vil kunne bli farligere enn ingen traktat. Historien er jo full av eksempler på at stormakter har brukt slike avtaler som påskudd til innblanding i mindre lands indre anliggender, med den begrunnelse at den store part må passe på at den lille part ikke forbereder brudd på avtalen.

Sovjet har f.eks. hevdet at den planlagte lagring av alliert forsvarsutstyr i Norge ikke vil være i samsvar med en avtale om atomfri sone. Dette er et eksempel som maner til ettertanke om hva slags kontrollforsøk hos oss som en slik traktat ville kunne føre til, og hvilke tiltak som senere kunne bli satt i verk mot oss hvis vi først skaffer en annen makt slike påskudd for å gripe inn som en slik traktat etter historisk erfaring dessverre kan gi.

Men dersom det oppnås enighet mellom atommaktene om ikke å utplassere eller bruke atomvåpen i visse geografiske områder - vel å merke enighet mellom atommaktene om dette - vil jo det være noe helt annet. En avtale mellom alliansene gir jo ikke den mulighet for utpressing overfor den vestlige avtalepart som man ville få, dersom det skulle bli sluttet avtaler mellom enkelte svake vestlige land på den ene side og Sovjetunionen

(Statsminister Kjell Willoch)

på den annen. Det er derfor bare som ledd i en avtale hvor atom-
maktene er med at tanken om en atomfri sone kan gi økt sikkerhet.

Vi respekterer selvsagt fullt ut dem som under trussel-
en fra atomvåpnene ser veien til fred gjennom ensidig nedrust-
ning. En slik reaksjon er på mange måter naturlig. På den annen
side bør ingen tro at andre er mindre tilhengere av fred enn de
er selv. Regjeringen finner det nødvendig å bygge på at ensidig
svækkelse av Vestens forsvar ville åpne for fristelser til press,
som kunne utløse katastrofe. ^{En} slik linje ville ikke bare be-
ty en trussel mot oss selv, men den ville åpne for konflikter
som kunne ramme hele verden. Vårt beste bidrag til nedrustning
er å arbeide for balanserte avtaler om rustningskontroll og ned-
rustning mellom NATO og Warszawapakten. Dette oppnår man best
ved at NATO-landene står helt samlet om én linje i disse av-
gjørende viktige spørsmål.

NATOs politiske grunnlag omfatter også opprettholdelse
og vern av de grunnleggende demokratiske rettigheter og verdier
i den vestlige sivilisasjon. Det styrker forsvarssamarbeidet
at landene står sammen, ikke bare om konkrete militære tiltak,
men også om de idealer som skal trygges. Men derfor blir brudd
på disse idealer også et alvorlig problem for alliansen.

Vi skal selvsagt si fra når vi er uenige i alliertes
politikk. Derfor måtte vi f.eks. sterkt beklage at USA ikke
har vært i stand til å hindre de grusomheter i El Salvador som
ble begått av det regimet som hadde USAs politiske støtte, selv
om USA selvsagt ikke godtar slik voldsbruk.

Vi har også måttet reagere sterkt på situasjonen i
Tyrkia. Jeg henviser til utenriksministerens omtale av denne
og slutter meg også til hr. Benkows argumentasjon. Etter mitt
skjønn er det fullstendig uriktig å antyde at noen av de større
partier i Norge eller Norges regjering inntar en uklar

(statsminister Låre Willoch)

holdning til overgrep i Tyrkia. Det kan, så vidt jeg kan se, heller ikke fremme noen god sak å gi den tyrkiske regjering inntrykk av at det ikke er en samstemt, klar reaksjon i Norge mot brudd på menneskerettighetene i Tyrkia. Men jeg vil gjerne understreke enda en gang at Regjeringens mål er å oppnå noe som kan føre til virkelige forbedringer av menneskerettighetsforholdene i Tyrkia. Det er ikke nok at hensikten er god. Vi må også ha rimelig sikkerhet for at virkningene kan bli gode. Det er dette ønske om rimelig sikkerhet for at vi virkelig skal oppnå noe, som ligger bak Regjeringens ønske^{om}/- og det den føler som en plikt til - grundige forarbeider og gjennomtenkning før den tar konkrete skritt. For øvrig er det min mening at den angivelige uenighet i Norge om forholdene i Tyrkia er voldsomt overdrevet, slik som jeg allerede har prøvd å gi uttrykk for. Jeg ser, som sagt, ingenting vunnet ved å spre det inntrykk i verden at det her ikke er en klar, samstemt opinion som reagerer.

Når vi skal velge reaksjonsmåte mot utålelige forhold i andre deler av verden, må vi heller ikke glemme at det viktigste mål for vår sikkerhetspolitikk - og for den saks skyld for all vår politikk - er å trygge freden og sikkerheten. Uenighet om amerikansk politikk i andre deler av verden svekker ikke på noen måte behovet for samarbeid mellom USA og Vest-Europa om forsvaret av vår del av verden. Vårt engasjement i problemer i andre deler av verden må gis en slik form at vi ikke svekker mulighetene for å opprettholde vår fred og sikkerhet, som for øvrig også freden i hele verden er avhengig av.

Vi må også være forberedt på faren for nye motsetninger på områder utenfor NATO-traktatens virkefelt, men likevel områder hvor de politiske konsekvenser kan få betydning også i alliansesammenheng. Vi bør derfor drøfte hvordan vi skal forberede oss på slike situasjoner.

(Statsminister Kåre Willoch)

På norsk side har vi gått imot forsøk på å utvide alliansens formelle ansvarsområde. Det har vært, og jeg forstår at det fremdeles er, almen tilslutning til dette syn i Stortinget. Samtidig erkjenner vi at flere av alliansens medlemsland har sikkerhetspolitisk ansvar også utenfor traktatens virkefelt. Vi vet at også vår egen sikkerhet er avhengig av forholdene i hele verden. Derfor er det i vår interesse at slike spørsmål kan komme med i den løpende, mer uformelle meningsutveksling som foregår mellom medlemslandene, men hvor det ikke skal fattes noe vedtak på NATO-basis.

Slike drøftelser kan også tjene til å motvirke de friksjoner som vi fra tid til annen opplever i alliansesammenheng. Dette fremstilles ofte som konflikter mellom USA og de vesteuropeiske NATO-land. Men ofte dreier det seg vel snarere om en meningsbrytning som ikke er unaturlig i et samarbeid mellom selvstendige demokratiske stater. Konsultasjoner kan forhindre at en slik meningsforskjell får skade alliansen, og derved kan slike konsultasjoner styrke NATOs utenrikspolitiske rolle og alliansens forankring i medlemslandenes opinion, som det burde være en felles oppgave å underbygge og opprettholde.